

عنوان مقاله :

کاربرد رنگ در محیط

معصومه بویری منجی

مدرس دانشگاه

زمستان ۱۳۹۶

چکیده:

رنگ از مهمترین عوامل موثر بر زندگی انسان‌ها و درک و دریافت آنها از محیط است. رنگ علاوه بر اینکه به درک انسان از محیط کمک می‌کند، انسان را نیز تحت تاثیر مستقیم و غیر مستقیم قرار می‌دهد. رنگ هم از نظر جسمی و هم از نظر روحی بر انسان‌ها موثر است. به همین دلیل، رنگ کاربردهای زیادی در زندگی انسان پیدا کرده است. این تاثیرات را می‌توان در حالت کلی به دو گروه نظری و عملی تقسیم کرد. در بخش نظری، رنگ‌ها از نظر فرهنگی و دینی حامل پیام‌های خاصی بوده و انسان بسته به محیطی که در آن قرار می‌گیرد با رنگ‌ها ارتباط برقرار می‌کند. در بعد عملی، از تاثیری که رنگ بر روح و جسم انسان میگذارد استفاده می‌شود. این نوع استفاده عملی همیشه جهت‌دار بوده و آنچه که در این پژوهش مورد مطالعه قرار گرفته یکی تاثیر آن بر روی درمان بیماری‌هاست و دیگری نقشی که در تبلیغات بازی می‌کند. در کل رنگ‌ها علاوه بر انتقال مفاهیم، می‌تواند تغییرات جسمی و روحی در فرد پدید آورد.

کلیدواژه‌ها: رنگ، روانشناسی رنگ، فرهنگ، کارکرد رنگ، تبلیغات

m.b65monji@gmail.com

مقدمه:

رنگ یکی از مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار بر زندگی انسان‌ها است و نقشی اساسی در ایجاد ارتباط میان انسان و محیط اطراف ایفا می‌کند. می‌توان گفت انسان‌ها و رنگ‌ها زیرمجموعه‌ای از نظام کل جهان هستند که دائماً در حال تعامل و تعادل با یکدیگر بوده در نهایت انسان‌ها تحت تاثیر رنگ قرار می‌گیرند. این امر چیزی جدید نیست و همانطور که شواهد قراین باستان شناسی نیز تایید می‌کنند، انسان‌ها از روزگاران دور تحت نفوذ و تاثیر رنگ‌های پیرامون خویش بوده‌اند. قاشی‌های غاری و دیگر آثار و بقایایی که پرده از راز زندگی انسان اولیه برمی‌دارد همگی حاکی از این هستند که بشر از همان روزهای نخست رنگ را به زندگی خود وارد کرده است. اما این تاثیر به مرور زمان هرچه بیشتر شده است. همانطور که آقایی در مقاله خود خاطرنشان شده است، در طی صد و چند سال گذشته که صنعت رنگ‌سازی به اوج تحول خود رسیده، این تاثیر دو چندان شده و در همه ارکان زندگی انسان‌ها رخنه کرده است. این استفاده روزافزون از رنگ‌ها تحول زیادی در زمینه روانشناسی نیز رنگ پدید آورده است. ^۱

پیشرفت‌های دقیق علمی و آگاهی از معانی و مفاهیم حقیقی رنگ و تاثیر آن در روح و روان آدمی، روانشناسان را بر آن داشته است تا با دقت در چگونگی گزینش و کاربرد رنگها توسط افراد به بررسی جنبه‌های پنهان شخصیت آنان بپردازد. البته کاربرد روانی رنگ و بررسی روانشناسانه آن چندان هم ساده به نظر نمی‌رسد، چراکه «پپیچیدگی روحی انسان‌ها، حس زیباشناختی مخصوص به خود ایجاد می‌کند و در اقوام و ملت‌های گوناگون این تاثیرگذاری متفاوت است.» ^۲ با وجود این رنگ‌ها همچون صفات انسان‌ها در اعماق وجود شخصیت او ریشه دارد و متصف کردن هر انسانی به رنگی خاص نمایانگر ویژگیها و صفات ذاتی اوست. پس روح و ذات هر انسانی رنگی خاص دارد و چنانکه بخواهد خود را به رنگی دیگر، مغایر هویت واقعیش نشان دهد، این تغایر و تفاوت در اعمال و کردار او بزودی آشکار می‌شود

برای نشان دادن تاثیر رنگ بر شخصیت انسان و اعمال و رفتار او می‌توان به عنوان یکی از نمونه‌های ثبت شده‌ای که می‌توان به آن اشاره کرد، در لندن خودکشی‌های زیادی روی پلی سیاه به نام فریبارز سیاه صورت می‌گرفت که با تغییر رنگ آن از سیاه به رنگ سبز روشن، تعداد خودکشی‌ها یک سوم کاهش یافت. آخرین تحقیقات علمی نیز نشان دهنده وجود هاله‌ای از انرژی رنگین در اطراف هر انسان است که متناسب با عقاید و خصوصیات روحی او است؛ مثلاً آنان که از عقاید دینی قوی برخوردار و به مقامات عالی الوهی دست یافته‌اند، دارای هاله‌ای از نور زرد هستند. ^۲ شاید برای همین است که ما آگاهانه و یا ناآگاهانه بزرگان دینی و ائمه اطهار را هاله‌ای از رنگ زرد به تصویر می‌کشیم.

^۱ محمدآقایی، طاهره؛ سهیلی، جمال الدین، مروری بر تاثیر رنگها از منظر روانشناسی و اهمیت به کارگیری مناسب آنها در طراحی فضاهای اقامتی و مراقبتی سالمندان ۱۳۹۵

^۲ قاسم زاده، سید علی، روانشناسی رنگ در اشعار سهراب سپهری، ۱۳۸۲

در اینکه رنگ‌ها بر شخصیت و روح و روان انسان‌ها موثر هستند، تردیدی باقی نیست. اما این تاثیر را می‌توان آگاهانه در خدمت مقاصد خاص درآورد. آنچه که این تحقیق به آن می‌پردازد این است که به صورت مجمل، تاثیراتی را که رنگ بر روح و روان انسان داشته شرح دهد، و نشان دهد که چگونه می‌توان این تاثیرات را به حیطة عملی کشاند و مشاهده کرد که در کجا انسان عملاً از رنگ برای تغییر در حالات روحی و جسمی، و یا ارائه خدمت یا مفهومی استفاده کند.

پرسش‌های تحقیق:

در تحقیق حاضر که قصد نگارنده این است که اصول کلی روانشناسی رنگ را بررسی کرده و معیارهای اولیه را برای انتخاب رنگ در محیط در نظر آورد؛ مهمترین و اصلی‌ترین پرسشی که به آن پرداخته خواهد شد این است که با توجه به مباحث روانشناسی رنگ، اصول و کاربردهای درست رنگ در محیط چیست؟

برای پرداختن به پرسش اصلی تحقیق، پرسش‌های فرعی‌تری مطرح می‌شوند که در بخش‌های جداگانه به آنها پرداخته خواهد شد. این پرسش‌ها به ترتیب عبارتند از:

رنگ چیست؟

روانشناسی رنگ چیست؟

رنگ چه ارتباطی با فرهنگ دارد؟

در بعد عملی از رنگ‌ها چه استفاده‌ای می‌شود؟

روش تحقیق:

روشی که نگارنده برای انجام تحقیق حاضر در نظر گرفته است، با توجه به ماهیت تحقیق و پرسش‌هایی که مطرح شده است، روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است. ابتدا با تحلیل محتوایی، ساختار کلی موضوع مورد مطالعه مشخص شده و سپس برای جمع‌آوری داده‌ها از جستجو در منابع کتبی کتابخانه‌ای و در پایگاه‌های اطلاعاتی اینترنتی معتبر استفاده شده است. منابع کتبی که برای این مطالعه استفاده شده، عمدتاً از کتاب‌ها و مقالات فارسی تشکیل شده است که همگی آنها به نوعی با پژوهش‌های انجام شده پیشین مرتبط با موضوع بوده‌اند. پس از بررسی محتوایی منابع مورد نظر، خروجی این مرحله به صورت تحلیلی در سرفصل‌های مربوطه مورد تحقیق قرار گرفته و در پایان نتایج و توصیه‌های نهایی ارائه می‌گردد.

پیشینه ی تحقیق :

جهانشاه پاکزاد در مقاله ی خود با عنوان پالت رنگی، تکنیک طراحی منظر رنگی شهرها با توجه به اهمیت منظر رنگی شهر در ترغیب شهروندان به این نتیجه رسیده است. برای حضور در فضاهای شهری و ادراک آنان، ساماندهی و طراحی منظر رنگی امری بدیهی بوده و نیازمند تکنیکی است که در نوشتار حاضر، پالت رنگی بدین منظور پیشنهاد می‌شود. تکنیک پالت رنگی از طریق بررسی بستر رنگی شهر، مکان‌ها و با توجه به توقعات موردی و موضعی از فضاهای مختلف،

میزان مناسبی از هر یک از معیارهای طراحی (متغیرهای اطلاعاتی) را برای مکان های شهری در جریان طراحی ارائه می نماید. علاوه بر آن در این تکنیک چگونگی دست یابی به هر یک از معیارهای طراحی از طریق ترکیب بندی رنگها شرح و پیشنهاد داده شده است. پالت رنگی از این طریق تکنیکی کارآمد برای طراحی منظر رنگی مکان های شهری متنوع در نوع و مقیاس می باشد.

آرزو اسحق آبادی در مقاله ی خود با عنوان روانشناسی رنگ و اثر آن بر طراحی بیمارستان و درمان بیمار به این نتیجه رسیده است که طراحی رنگ تاثیر مستقیمی بر روحیه ی افراد دارد. رنگ های روشن / ف لطیف و ملایم باید استفاده شود و از رنگ های غم انگیز و تند باید اجتناب شود.

سحر صدیق اکبری و رویا نوری در مقاله ی خود با عنوان بررسی جایگاه روانشناسی محیط نور و رنگ در طراحی فضاهای درمانی به این نتیجه رسیده اند که رنگ و نور نقش بسیار مهمی را در فضاهای مختص به کودکان ایفا میکند که نادیده گرفتنشان در طراحی بیمارستان سبب کاهش کیفیت محیط و کیفیت درمان خواهد شد.

فاطمه عسگری در مقاله ی خود با عنوان تجلی نمادهای رنگی در آیینة هنر اسلامی به این نتیجه رسیده است که هر رنگ در هنر اسلامی، مفاهیم متعددی دارد که نشات گرفته از اعتقادات و باورهای دینی در تفکر اسلامی است. در این نگرش، هر رنگ دارای جوهره و وجودی از عالم خیال است که هنرمند آن را تصور میکند. در این میان، رنگ و نور نیز از جنبه های مختلف، مانند مفاهیم نمادین دارای ارتباط تنگاتنگی هستند که ارتباط تجلی روح پالایش شده و نفس انسان کامل است.

سید علی قاسم زاده در مقاله ی خود با عنوان روانشناسی رنگ در اشعار سهراب سپهری به این نتیجه رسیده است که سپهری در دوره ای از زندگی شخصی خویش، یعنی از زمانی که در تهران تحصیل می کرد و در اجتماع حضور فعال داشت تا زمانی که خود را از کارهای حزبی و اجتماع پر آلام و مکتب رمانتیسیسم رها نکرده بود، همواره مضطرب و نگران بود و به دنبال آرامش و رهایی از کشمکشهای روحی و روانی خویش می گشت که کاربرد و انتخاب رنگهای تیره در آثار اولیه او حکایتگر این نکته است؛ چراکه به اعتقاد روانشناسان، انتخاب رنگ سیاه بیانگر نفی خود و اعتراض به سرنوشت خویش است.

طاهره محمد اقبایی و جمال الدین سهیلی در مقاله ی خود با عنوان مروری بر تاثیر رنگها از منظر روانشناسی و اهمیت به کارگیری مناسب آنها در طراحی فضاهای اقامتی و مراقبتی سالمندان به این نتیجه رسیده است که تاثیرات مثبت رنگ در زندگی انسان ها بوده و موید آن است که به کارگیری صحیح رنگ های مختلف در طراحی فضاهای اقامتی سالمندان و انجام طراحی های مطبوع با استفاده از رنگ ها میتواند تاثیرات مثبتی در وضعیت روحی این افراد گذاشته و امید به زندگی را در آن ها افزایش دهد.

تعریف رنگ:

رنگ‌ها یکی از عناصر اساسی در ادراک بصری و تجربه محیطی ما هستند. هرکجا چشم باز کنیم با رنگ‌ها برخورد می‌کنیم و در واقع توسط آن‌ها احاطه شده‌ایم. برای تشخیص موقعیت هر چیزی در فضا، دیدن یک تصویر تاریک و روشن از آن نیز کفایت می‌کند، اما برای تشخیص تمایزها با محدودیت‌های فراوان روبرو خواهیم بود. بدین خاطر، تشخیص تفاوت رنگ‌ها، مهمترین وسیله تمایز میان اشیا می‌شود. رنگ‌ها یکی از نموده‌های بیرونی اجسام بوده و به واسطه گیرنده چشم و به صورت بصری ادراک می‌شوند.^۳ اما چطور است که رنگ بر چشم‌ها اثر می‌کند. این امر به خاطر ماهیت رنگ است.

رنگ عدم برابری شدت نور دریافتی در سه نوع سلول دریافت کننده نور رنگی قرمز سبز آبی در چشم باعث بوجود آمدن مفهوم رنگ در مغز می‌شود. اگر یک یا چند ناحیه از طول موجهای نور مرئی توسط ماده جذب یا عبور داده شود ماده رنگی خوانده می‌شود.

در سال ۱۶۶۶، اسحاق نیوتن، دانشمند نامدار انگلیسی، کشف کرد که چنانچه نور خالص سفید از یک منشور عبور داده شود، به رنگ‌های قابل رؤیت تجزیه می‌شود. نیوتن همچنین کشف کرد که هر رنگ از یک طول موج منحصر به فرد تشکیل شده و قابل تجزیه به رنگ‌های دیگر نیست.

آزمایش‌های بعدی نشان داد که با ترکیب نورها می‌توان رنگ‌های مختلف را ایجاد کرد. برای مثال، نور قرمز در ترکیب با نور زرد، رنگ نارنجی را به وجود می‌آورد. رنگی که بر اثر ترکیب دو رنگ دیگر به وجود آید را ترکیبی می‌گویند. بعضی از رنگ‌ها، مثل زرد و ارغوانی، در صورت ترکیب شدن، همدیگر را خنثی می‌کنند و نور سفید می‌سازند. این رنگ‌ها را نیز رنگ‌های مکمل می‌نامند.

البته لازم به ذکر است که این تعریف، به فیزیک نور بستگی دارد، اما به گفته واسیلی کاندینسکی بدیهی است که نور و رنگ بر بیننده تاثیر روانی و جسمانی دارند، چرا که چون با چشم دریافت و با جسم تجربه شده‌اند. اما در نهایت تعریفی که فیزیک از رنگ ارائه می‌کند با تعریفی که هنر از رنگ دارد، متفاوت است و تعریفی که روانشناسی ارائه می‌کند متفاوت از هر دوی اینهاست.^۴

به این ترتیب رنگ‌ها از دو بعد قابل بررسی هستند، بعد فیزیکی و بعد فرافیزیکی. بعد فرافیزیکی به تاثیرات روانی و درمانی رنگ می‌پردازد. چگونگی تاثیر آن بر شهروندان و همچنین ارتباط رنگ‌ها با وضعیت جسمانی و روانی افراد را شامل می‌شود. مثلاً بخشی از حس و حال حاکم بر انواع فضاهایی که در آن تردد می‌کنیم به واسطه تاثیرات فرافیزیکی رنگ‌های به کار رفته در منظر رنگی است. هر فضای شهری به فراخور ماهیت خود، مستلزم حس و حال مشخصی است که رنگ به کار گرفته شده در منظر رنگی می‌تواند تقویت کننده و یا حتی خالق آن باشند. بعد دیگر رنگ‌ها بعد فیزیکی آنها است؛ که به ظاهر رنگ، ویژگی‌های آن، همنشینی آن‌ها، نحوه به وجود آوردن ترکیب‌بندی رنگ‌ها و متعاقب آن تاثیرات رنگ‌ها بر یکدیگر است. آنچه که تحت

^۳ . قاسم زاده ، سید علی ، روانشناسی رنگ در اشعار سهراب سپهری ، ۱۳۸۲

^۴ عسگری ، فاطمه ، تجلی نمادهای رنگی در آیین هنر اسلامی ، ۱۳۹۲

عنوان بعد فرافیزیکی مطرح شد موضوع اصلی تحقیق حاضر است و به تفصیل در بخش‌های بعدی مورد استفاده قرار می‌گیرد. اما در حال حاضر برای اینکه ابهامی در این زمینه باقی نماند، به مشخصات بعد فیزیکی است شرح مختصری داده می‌شود. در بعد فیزیکی مولفه‌های اصلی را آنطور که تحقیق پاکزاد و عین‌الهی نشان می‌دهد، عبارتند از:

هارمونی (هماهنگی): هارمونی به معنای تعادل و توازن بین قدرت‌های رنگی است؛ «هارمونی» برابر با «نظم» است. یکی از اهداف مطرح کردن منظر رنگی، ایجاد هارمونی (هماهنگی) در مکان‌هایی است که عاری از هماهنگی‌اند. در زمینه هارمونی موقعیت و تناسب هر رنگی را باید در رابطه با رنگ‌های دیگر که آن را احاطه کرده‌اند یا با آن همراهند، سنجید. زیرا اثر رنگ‌ها با در نظر گرفتن موقعیت نسبی آنها به همراه و در کنار رنگ‌های دیگر تعیین می‌شود. یک رنگ همواره در ارتباط با رنگ‌های اطراف خود دیده می‌شود.

جهت رنگ: با تغییر جهت ترکیب بندی، رنگ‌ها تاثیر آن‌ها بر مخاطب تغییر می‌کند. به بیان دیگر، در یک منظر رنگی هر یک از جهت‌های افقی، عمود، مورب و یا ترکیبی از این‌ها معانی مختص خود را دارند. جهت افقی دلالت بر وزن، فاصله و وسعت می‌کند. جهت عمودی دلالت بر سبکی، ارتفاع و عمق دارد. ترکیب دو جهت افقی و عمودی سطح را می‌آفریند که دارای ارزش، تعادل و استحکام است. هرگاه جهات عمودی و افقی همدیگر را قطع کنند، تاثیرشان بسیار شدیدتر خواهد شد. همچنین جهت مورب حرکت کرده و توجه انسان را به خود معطوف ساخته و به عمق فضا سوق می‌دهند. ۵

طرح‌های همزمان: در دید انسان خصوصیتی است که مایل است هرچه را شبیه چیز دیگری است، به هم پیوند زند. به عبارت دیگر شبیه‌ها را به هم متصل نموده و آن‌ها را به صورت مجموعه‌ای به هم پیوسته می‌بیند. طرح‌های همزمان ناشی از تشابه می‌توانند، منشا نظام یا اتخوانبندی منظر رنگی باشند. در برخی از سطوح، رنگ‌های متنوع و مشابهی استفاده شود که به خاطر تشابه آنها با هم به صورت یک رنگ واحد درک شوند. از این طریق طراح می‌تواند ضمن استفاده از کثرت رنگ‌ها، وحدت لازم را در فضا به وجود آورد.

کنتراست‌های رنگی: کنتراست‌های رنگی از مهمترین جنبه‌های ترکیب بندی هستند. به عنوان مثال برای دستیابی به یک نظم و ترتیب و شکل بخشیدن از کنتراست‌ها در سطوح و توده‌های کاملاً مشخص و تعریف شده، می‌توان استفاده نمود. کنتراست‌ها انواع مختلفی دارند که عبارتند از: ۱- کنتراست ته رنگ (کنتراست فام)، ۲- کنتراست رنگ‌های مکمل، ۳- کنتراست تیرگی و روشنی رنگ (کنتراست تیره - روشن)، ۴- کنتراست همزمان، ۵- کنتراست کیفیت (کنتراست اشباع)، ۶- کنتراست رنگ‌های سرد و گرم (کنتراست سرد - گرم) و ۷- کنتراست کمیت (وسعت سطح یا کنتراست وسعت). ۶

حالا وقت آن است که به جنبه‌های فرافیزیکی رنگ‌ها اشاره شود که خود موضوع اصلی روانشناسی رنگ‌است.

^۵ پاکزاد ، جهانشاه ؛ کاوه عین الهی پالت رنگی، تکنیک طراحی منظر رنگی شهرها 1392

^۶ پاکزاد ، جهانشاه ؛ کاوه عین الهی پالت رنگی، تکنیک طراحی منظر رنگی شهرها 1392

روانشناسی رنگ:

هر تحریک بصری که انسان دریافت می‌کند، اطلاعاتی در مورد رنگ را نیز شامل می‌شود. از دیرباز تا کنون نیز اثرات روحی و روانی رنگ‌ها در افراد مختلف مورد توجه متخصصین رنگ‌درمانی قرار گرفته‌است؛ به طوری که هم اکنون مشخص شده است که جایگزینی نامناسب رنگ‌ها در مکان‌های خاص و به کارگیری نادرست آن در محیط اطراف انسان‌ها، صدمات روحی شدیدی به این افراد وارد می‌کند. دکتر الیش بیر می‌نویسد: به طور یقین از لحاظ روانشناسی به ندرت می‌توان در طبیعت چیزی به وسعت رنگ مشاهده کرد، هیچ یک از ما نمی‌تواند در برابر طبیعت قرار گیرد و عواطف و احساساتش برانگیخته نشود، همه ما از دیدن و درک رنگ‌ها لذت می‌بریم.

«روانشناسی رنگ به معنی تاثیرگذاری محیط بر ذهن و حالات روحی افراد از طریق رنگ آمیزی موجود در فضا است.» در روانشناسی نوین رنگ‌ها معرف شخصیت افراد می‌باشند، زیرا بر روح و جسم افراد به طور خاص تاثیر می‌گذارند و نشانگر وضعیت روانی و جسمی وی هستند. ۷

تاثیرگذاری رنگ بر روی روان و حالات ذهنی از طریق تاثیرات تحریک‌آمیز آن بر روی گیرنده‌های حسی و پردازش این تحریکات در مغز صورت می‌گیرد. استفاده از رنگ‌های متنوع و سبب از بین بردن یکنواختی در محیط و عدم ایجاد احساس بی‌حوصلگی در کاربران می‌شود و از تضعیف حواس و سیستم اعصاب آنها جلوگیری می‌کند. ۸

با توجه به میزان رنگ در محیط و تاثیرات شناخته شده آن بر روح و روان انسان، انتظار می‌رود که روانشناسی رنگ حیطه‌ای باشد که بسیار توسعه یافته است. اما علیرغم انتظارات، این رشته هنوز در بسیار از جهات نیاز به کار بیشتر داشته و از بسیاری جنبه‌ها هنوز مورد مطالعه دقیق قرار نگرفته است. یکی از این جنبه‌ها که به خاطر اهمیتش باید هرچه بیشتر مورد مطالعه قرار گیرد این است که چگونه رنگ به محیط زندگی ما انسان‌ها شکل می‌دهد و استفاده از هر رنگ به خصوص چه تاثیری می‌تواند در درک و دریافت ما از محیط داشته باشد. بسته به آنچه که از کارکرد رنگ برای فرد مطلوب است، پرسش‌هایی که در مورد مسئله رنگ و تاثیرات آن مطرح می‌شود این است، می‌تواند از این دست باشد: کدام رنگ‌ها ترجیح غذایی را تحت تاثیر قرار می‌دهند؟ کدام رنگ‌ها حال و هوای کارکنان را تحت تاثیر قرار داده و بازده آنها را بیشتر می‌کند؟ کدام رنگ‌ها بر سلامت روانی موثرتر بوده و رفتارهای تهاجمی را کمتر می‌کنند؟ کدام رنگ‌ها با انواع مختلف شخصیت سازگار هستند؟

^۷ محمدآقایی، طاهره؛ سهیلی، جمال‌الدین، مروری بر تاثیر رنگها از منظر روانشناسی و اهمیت به کارگیری مناسب آنها در طراحی فضاهای اقامتی و مراقبتی سالمندان ۱۳۹۵

^۸ محمدآقایی، طاهره؛ سهیلی، جمال‌الدین، مروری بر تاثیر رنگها از منظر روانشناسی و اهمیت به کارگیری مناسب آنها در طراحی فضاهای اقامتی و مراقبتی سالمندان ۱۳۹۵

هرچند که به طور کلی رنگ‌ها اثر روانی متفاوتی دارند در حیطه روانشناسی، ما با دو مقوله سر و کار داریم که عبارتند از: ۱- رنگ ذهنی که مخاطب آن را از طریق طیف قابل رویت درک نکند؛ ۲- با اثرهای ذهنی رنگ‌های عینی و محسوس سر و کار داریم.^۹

کاربرد رنگ‌ها:

رنگ‌ها در زندگی تک تک افراد بشر حضور فعال و موثر داشته و به همین جهت از مهمترین عناصر دیداری از نظر بار احساسی و عاطفی به شمار می‌آیند. پژوهشگران نشان دادند که رنگ‌ها همانطور که بر روح و روان آدمی تاثیرات گوناگونی می‌گذارند جسم او را نیز تحت تاثیر قرار می‌دهند. انسان پیوسته چه به لحاظ فیزیکی و چه به لحاظ روانشناختی تحت تاثیر رنگ‌ها بوده است؛ به همین دلیل است که از رنگ‌ها به عنوان شفا دهنده بیماری‌ها، ایجاد کننده تغییرات مثبت در فکر و ذهن و جسم، به نمایش درآوردن شخصیت انسان‌ها جهت تنظیم اهداف شخصی و ارتقاء مهارت‌های ارتباطی استفاده می‌شود.^۶ مضاف به اینکه چگونگی تاثیرپذیری انسان از رنگ‌ها ماهیت کاملاً روانی داشته و به طور غیر مستقیم در هنجارها و واکنش‌ها، عکس‌العمل‌ها و رفتارهای فرد می‌تواند موثر باشد.^{۱۰}

نحوه تاثیر رنگ در جسم و روح انسان، به صورت مستقیم با مکانیزم پاسخگویی انسان به رنگ‌ها در ارتباط است. در سال ۱۹۷۶ تحقیق در رابطه با رنگ در محیط‌های درمانی در اداره استاندارد مریلند انجام گرفت. در این کار گروهی که معماران، مهندسان، موسسه‌های مالی سازندگان و استفاده کننده‌گان از امکانات بهداشتی درمانی را گرد هم آورد. مارسلا گراهام مشاور طراحی محیطی سخنگوی این کار گروهی بود. وی معتقد بود که پاسخ انسان به رنگ در شش دسته، طبقه‌بندی می‌شود. نتیجه تحقیق فوق در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.^{۱۱}

^۹ عسگری، فاطمه، تجلی نمادهای رنگی در آیین هنر اسلامی، ۱۳۹۲

^{۱۰} اسحق آبادی، آرزو، روانشناسی رنگ و اثر آن بر طراحی بیمارستان و درمان بیمار، ۱۳۹۶

^{۱۱} محمدآقایی، طاهره؛ سهیلی، جمال‌الدین، مروری بر تاثیر رنگها از منظر روانشناسی و اهمیت به کارگیری مناسب آنها در طراحی فضاهای اقامتی و مراقبتی سالمندان ۱۳۹۵

جدول ۱- تاثیر رنگ‌ها بر افراد	
تغییر در فشار خون، ضربان قلب، سیستم عصبی خودکار بدن، فعالیت هورمون‌ها، سرعت اکسایش و رشد بارها	فیزیولوژی
تغییر در اندازه مردمک چشم؛ شکل عدسی؛ حالت قرارگیری کره چشم، پاسخ‌های شیمیایی پایانه‌های عصبی شبکیه	در چشم‌ها
حافظه و بازآوری اطلاعات و اغتشاشات در درک پرسپکتیو؛ میزان ارزشیابی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها، پاسخ‌های شرکت‌پذیری	شناختی
تحریک‌کنندگی، خشم آور، خوشرویی، آرامش‌بخشی، خسته‌کنندگی، مهیج، غمگین، خوشحالی	خلق و خو و حالت‌های روانی
فضا به نظر بزرگ‌تر یا کوچک‌تر، گرم‌تر یا سردتر، تمیزتر یا کثیف‌تر بیاید. فضا به نظر روشن‌تر یا کدر ب نظر بیاید. مردم سالم یا ناسالم به نظر بیایند. میزان اشتها آوری غذا. جوان‌تر یا پیرتر نشان دادن. جدیدتر یا قدیمی‌تر نشان دادن.	احساسات محیطی
به طبیعت، فناوری، مذهب و سنت‌های فرهنگی، هنر و علم معمولی ما و یا غیر معمولی ما	میل وابستگی و مشارکت‌ها

تاکنون صحبت‌های بسیاری دربارهٔ تاثیرات رنگ‌ها بر انسان شده است. البته باید در نظر گرفت که خصلت بیانی رنگ‌ها را نمی‌توان تحت قاعده‌ای ساده و مشخص درآورد. به طور مثال رنگ قرمز دارای شخصیتی متکی به خود، مسلط به امور، نیرومند، فعال، پرتحرک، سرشار از حس زندگی، سرکش و پرهیجان است. 9 در عین حال، این رنگ می‌تواند آزار دهنده، محرک عصبانیت و آشفتگی باشد. هر یک از رنگ‌ها تاثیری این چنینی دارند. برای نمونه به برخی از ویژگی‌های برخی از رنگ‌ها در ادامه اشاره خواهد شد:

۱- رنگ سیاه

سیاه تمام نورها در طیف رنگ‌ها را جذب می‌کند. سیاه معمولاً به عنوان نماد ترس یا شیطان مورد استفاده قرار می‌گیرد اما به عنوان نشانگر قدرت نیز شناخته می‌شود. از رنگ سیاه برای نشان دادن شخصیت‌های خطرناک مثل دراکولا و یا جادوگران استفاده می‌شود. رنگ سیاه در بسیاری از فرهنگ‌ها برای مراسم سوگواری مورد استفاده قرار می‌گیرد. این رنگ همچنین نشانگر غمگینی، جذابیت جنسی و رسمی بودن است. در مصر قدیم، رنگ سیاه نشانگر زندگی و تولد دوباره بود. رنگ سیاه معمولاً به دلیل لاغر نشان دادن در نمایش‌های مد مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۲- رنگ سفید:

رنگ سفید، نماد معصومیت و پاکی است. رنگ سفید می‌تواند در انسان احساس فضای بیشتر به وجود آورد. رنگ سفید معمولاً نشانگر سرما، پاکیزگی و آرامش است. اتاقی که کاملاً به رنگ سفید نقاشی شده باشد ممکن است جادار و بزرگ به نظر آید اما خالی و سرد است. بیمارستان‌ها و کادر پزشکی از رنگ سفید برای ایجاد حس پاکیزگی استفاده می‌کنند.

۳- رنگ قرمز:

رنگ قرمز، رنگ گرمی است که برانگیزاننده هیجانات قوی است. رنگ قرمز، نشانگر عشق، حرارت و صمیمیت است. رنگ قرمز، به وجود آورنده احساس شور و هیجان است. رنگ قرمز، تحریک کننده احساس خشم و عصبانیت است.

۴- رنگ آبی:

آبی، رنگ مورد علاقه بسیاری از مردم و محبوبترین رنگ در بین مردان است. رنگ آبی، احساس آرامش را به ذهن می‌آورد و معمولاً نشانگر صلح، امنیت و نظم است. رنگ آبی، می‌تواند احساس غم، درون‌گرایی یا گوشه‌گیری را در بعضی افراد به وجود آورد. رنگ آبی معمولاً برای دکور دفاتر مورد استفاده قرار می‌گیرد زیرا تحقیقات نشان داده است که افراد در اتاق‌های آبی کارآیی بیشتری دارند. رنگ آبی با وجودی که از محبوبترین رنگ‌هاست اما یکی از رنگ‌هایی است که کمترین اشتها را بر می‌انگیزد. در برخی از برنامه‌های کاهش وزن توصیه می‌شود که غذای خود را در بشقاب‌های آبی بکشید. رنگ آبی به ندرت به صورت طبیعی در خوراکی‌ها وجود دارد. همچنین رنگ آبی غذا معمولاً به عنوان نشانه فاسد بودن و یا سمی بودن آن در نظر گرفته می‌شود. رنگ آبی می‌تواند باعث کاهش ضربان قلب و حرارت بدن گردد.

۵- رنگ سبز:

رنگ سبز، رنگ سردی است که نماد طبیعت است. رنگ سبز، نشانگر آرامش، خوشبختی، سلامتی و حسادت است. پژوهشگران دریافته‌اند که رنگ سبز می‌تواند باعث افزایش قابلیت خواندن گردد. برخی از دانش‌آموزان و دانشجویان با قراردادن یک برگه شفاف سبز رنگ بر روی صفحه کتاب، می‌توانند مطالب را با سرعت بیشتری از حد معمول بخوانند و درک کنند. رنگ سبز، از دیر باز نماد باروری بوده و در قرن پانزدهم برای لباس عروسی به کار می‌رفته است. از رنگ سبز در دکوراسیون به دلیل اثر آرام بخشی آن استفاده می‌شود. رنگ سبز باعث کاهش استرس می‌شود. کسانی که در فضای کاری سبز رنگ کار می‌کنند، کمتر دچار دردهای دستگاه گوارش می‌شوند.

۶- رنگ زرد:

رنگ زرد، رنگی گرم و شاد است. رنگ زرد به دلیل مقدار زیاد نوری که منعکس می‌کند، بیشتر از بقیه رنگ‌ها چشم را خسته می‌کند. استفاده از رنگ زرد برای پس زمینه کاغذ یا نمایشگر کامپیوتر می‌تواند باعث چشم درد یا در حالت‌های خاص از دست دادن بینایی گردد. رنگ زرد می‌تواند احساس رنجیدگی و خشم را به وجود آورد. با وجودی که رنگ زرد به عنوان یک رنگ شاد شناخته می‌شود اما بیشتر مردم در اتاق‌های زرد رنگ،

هیجان‌شان را از دست می‌دهند و بچه‌ها نیز در اتاق‌های زرد رنگ بیشتر گریه می‌کنند. رنگ زرد باعث افزایش سوخت و ساز بدن انسان می‌گردد. چون رنگ زرد، از بقیه رنگ‌ها زودتر دیده می‌شود، بیشتر از بقیه برای جلب توجه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۷- رنگ ارغوانی:

رنگ ارغوانی نماد وفاداری و ثروت است. رنگ ارغوانی نشانگر عقل و معنویت است. رنگ ارغوانی خیلی کم در طبیعت وجود دارد و به همین دلیل ممکن است به عنوان نشانه مصنوعی یا غیر عادی بودن در نظر گرفته شود.

۸- رنگ قهوه‌ای:

رنگ قهوه‌ای، رنگی طبیعی است که برانگیزاننده حس قدرت و اطمینان‌پذیری است. رنگ قهوه‌ای همچنین می‌تواند حس غم و انزوا را به وجود آورد. رنگ قهوه‌ای، حس گرما، محبت، آسایش و امنیت را به ذهن می‌آورد. رنگ قهوه‌ای معمولاً بیانگر طبیعی بودن، زمینی بودن و متفاوت بودن است اما گاهی می‌تواند نشانگر پیچیدگی نیز باشد.

۹- رنگ نارنجی:

رنگ نارنجی، ترکیب زرد و قرمز است و به عنوان یک رنگ انرژی‌زا در نظر گرفته می‌شود. رنگ نارنجی، احساس هیجان، گرما و شور و شوق را به ذهن می‌آورد. رنگ نارنجی، معمولاً برای جلب توجه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

۱۰- رنگ صورتی:

رنگ صورتی، در واقع همان رنگ قرمز کم رنگ است و معمولاً نشانگر عشق است. رنگ صورتی اثر آرام‌بخشی دارد. در ورزشگاه‌ها معمولاً رختکن تیم حریف را به رنگ صورتی نقاشی می‌کنند تا بازیکنان آن‌ها کم انرژی و منفعل شوند. با وجودی که اثر آرام‌بخشی رنگ صورتی مشخص شده است ولی پژوهشگران دریافته‌اند که این اثر تنها در خلال مواجهه اولیه به وجود می‌آید. مثلاً هنگامی که از این رنگ در زندان‌ها استفاده شد، زندانیان پس از عادت کردن به آن، حتی نا آرامتر از قبل شدند.

همه آنچه که در مورد تاثیرات رنگ‌ها گفته شد در نهایت حالتی نسبی نیز ممکن است پیدا کند چرا که بخش دیگر تاثیرات رنگ به وضعیت ذهنی و روانی افراد برمی‌گردد. خاطرات و تجربه‌ها، وضعیت روحی و بسیاری از عوامل دیگر از جمله عوامل جغرافیایی، آب و هوایی، اجتماعی، فرهنگی و حتی جنسیت و سن افراد در شدت و نوع این تاثیرات دخالت دارند.

در جنبه روانشناختی رنگ، هر رنگ می‌تواند بر حسب سردی، گرمی و درخشانی و تاثیر روانی خاصی بر انسان بگذارد. این تاثیر نیز در جدول شماره ۲ آمده است: ۱۲

جدول شماره ۲		
رنگ	طیف	ویژگی‌ها
سرد	آبی، سبز آبی، بنفش و ...	آرامش‌بخش دارای تحریک عصبی کم زیر نور سرد زمان زودتر می‌گذرد و اتاق بزرگتر به نظر می‌رسد در استفاده از رنگ‌های سرد باید به احتمال ملأور شدن محیطی که این رنگ‌ها در آن غلبه دارند، توجه شود.
گرم	قرمز، زرد، قرمز و سبز، بنفش و ...	داری تحریک عصبی بالا برای ایجاد و تحرک هیجان در محیط استفاده یم‌شوند. بهره‌گیری از رنگ‌های گرم و پر انرژی در محیط‌هایی که دارای مشخصات افسردگی، کسالت و سکون هستند، در ب وجود آوردن احساس گرمی، نشاط و شادی موثر است. زیر نورهای گرم، زمان طولان‌تر می‌گذرد و فضای اتاق کوچکتر به نظر می‌رسد. در استفاده از رنگ‌های گرم باید به احتمال ایجاد تحرک بیش از حد، اختلالات روانی، آشفته‌گی بصری، پریشانی خاطر در محیطی که این رنگ‌ها در آن غلبه دارند توجه کرد.

رنگ‌ها و نحوه‌ی تاثیر آنها در رفتارهای اجتماعی و حالت‌های روانی افراد از مباحث قابل بحث و بررسی در زمینه‌ی رنگ‌ها می‌باشند. هر رنگی به مقتضای خاصیتش به نوعی در روان افراد تاثیر می‌گذارد که این اثر بی ارتباط با رفتارهای اجتماعی و روانی آنان نیست. فرآیندهای بصری، الکترو مغناطیسی و شیمیایی در چشم و مغز همواره با فرآیندهای دنیای روانشناختی همراه است. چنین بازتاب‌هایی از تجربه رنگ ممکن است تا درونی‌ترین مراکز نفوذ کند و بدین وسیله روی شناخت‌های حسی و فکری اثر گذارد. ۱۳

با توجه به اینکه آنچه که گفته شد، دو کاربرد کلی می‌توان برای رنگ‌ها در نظر گرفت. یکی کاربردی که رنگ از دیدگاه مفهومی و نظری است، و دیگری جنبه‌های عملی است.

^{۱۳} محمدآقایی، طاهره؛ سهیلی، جمال‌الدین، مروری بر تاثیر رنگها از منظر روانشناسی و اهمیت به کارگیری مناسب آنها در طراحی فضاهای اقامتی و مراقبتی سالمندان ۱۳۹۵

کاربردهای مفهومی:

هر پیامی دو بعد دارد: بعد معنایی و بعد سمبولیک. در حالی که طبیعت معنایی علائم نشانگر اهمیت ظاهری و آنی آن است، زمینه‌های سمبولیک پوشیده و متعددی وجود دارند که شامل معانی بسیار متعددی می‌باشند. به گفته کارل گوستاو یونگ، «یک پدیده زمانی نماد و سمبول است که متضمن چیزی در ماوراء معنای آشکار و مستقیم خود باشد. این موضوع در مورد رنگ از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این به این معنی نیست که این علائم در محدوده پارامترهای کورکورانه حرکت کند. برعکس، تجسم، تصور و خلاقیت نقش خود را در اینجا بازی می‌کنند. در حقیقت فرستنده می‌تواند فهم و تفسیر ی پیام را به طور عمده از طریق انتخاب خویش از علائم و سمبل‌ها در محدوده مورد پذیرش محیط اجتماعی گیرنده پیام توسعه دهد.

رنگ‌ها از دیرباز یکی از المان‌های رایج در زمینه‌های معنایی و سمبولیک بوده‌اند. به عنوان مثال در مورد ساخت کد رنگی بهترین مثال پرچم کشورهاست که به نظر می‌رسد رنگ‌ها ساده با معنا انتخاب شده‌اند و تنها اهمیت رمزی دارند. ولی چنین نیست و به سادگی نمی‌توان معنای آن را دریافت کرد زیرا رنگ پرچم‌ها دارای معنای سمبولیک بسیار وسیع هستند چراکه مقاصد یک کشور، وجود آن، تاریخ و فرهنگ آن را در بر می‌گیرد. رنگ‌ها در دو حیطة کلی معنایی سمبولیک پیدا کرده‌اند، سنت‌های فرهنگی و سنت‌های دینی دو جایگاهی است که رنگ‌ها با ویژگی‌های مختلف در آنها تثبیت شده‌اند. در ادامه به برخی از نمونه‌های چنین نشانه‌هایی اشاره می‌شود:

رنگ در سنت‌های فرهنگی

در جوامع مختلف نیز هر رنگ معانی مختلفی دارد. رنگها مترجمان و شارحان فرهنگ و جوامی مختلف هستند. در سنت‌های زراعی اروپا در آخرین مرحله درو سری سیاه با لبی سرخ درست می‌کنند که نوعی رنگ جادویی است. هندیان در هنگام جشن گیاهان موسوم به «هولی»، مراسمی دسته جمعی دارند که با گرد خاکستر و آب سرخ انجام می‌شود. سرخ برای آنها رنگ زندگی و تولد است. سرخپوستان آمریکا سبز و آبی را نماد تولد و رطوبت می‌دانند. در میان مایاها چهار رنگ نشانه فرشتگان، چهار جهت اصلی هستند که بر سراسر جهان استیلا دارند. شمال: زرد، جنوب: قرمز، شرق: سفید، و غرب: آبی. در هندوستان رنگ سفید نماد مرگ و رنگ قرمز نماد سرور و شادی است. در چین رنگ قرمز نماد از خود گذشتگی و یکرنگی می‌باشد. مصریان رنگ آبی را نشانه حقیقت و رنگ زرد را نماد حسادت و ننگ می‌دانند. ولی در چین زرد رنگ اشرافی نماد اصل مردانه یانگ و قدرت خورشید می‌باشد. اما نمود آن در اروپا به صورت زرد کمرنگ نشانه بزدلی است. نارنجی نیز در چین و ژاپن مورد توجه است که معانی عشق و شادی را نشان می‌دهد. رنگ سیاه کهربا به رنگ سنگی نیمه قیمتی که در دوران ویکتوریا هنگام عزاداری استفاده می‌شد. ملکه ویکتوریا بعد از مرگ شوهرش همیشه عزادار ماند و تصور می‌کرد استفاده از جواهر درخشان بی احترامی به مرده است. رنگ قرمز از دوران قرون وسطی رنگ شیطان است. اما در هند و چین قرمز نماد خوش یمنی و باروری است. رنگ فیروزه ای در تمام دنیا به نام آبی ایرانی شناخته شده است و ایرانیان معتقدند که این فیروزه خوش اقبالی به همراه دارد. ۱۴

رنگ در سنت‌های دینی

نمادگرایی رنگ در در سنت مسیحی همراه با نور خلق شده یا خلق نشده است. در این مذهب، رنگ‌ها در بازی نور و سایه نماد نیروهای عروج و صعود هستند. رنگ سفید به پدر، آبی به پسر و سرخ به روح‌القدس منسوب شده است. سبز رنگ آرزو، سفید رنگ ایمان، سرخ رنگ عشق و حرکت، سیاه رنگ ندبه و سفید رنگ عصمت دانسته شده است. رنگ آبی در میان ارتدوکس‌ای یونان رایج است و رنگ نارنجی و و زرشکی در آیین بودایی مرسوم است که به تعبیر این آیین، رنگارنگی البسه به نحوی پاک کردن محیط از پلیدی‌هاست. 12

در مکتب هندوئیسم الهه وحشتناک ویرانی به رنگ سیاه است و در چین نماد شمال زمستان است. در هندستان رب‌النوع مادر را به رنگ سرخ نشان می‌دادند و در چین آن را به عنوان طلسم استفاده می‌کردند. در هند زوار طی جشنی مذهبی روی خداشان خاندوبا پودر زردچوبه می‌پاشند که نماد قدرت خورشید است و به مناسب همبستگی خورشید و ماه این کار انجام می‌شود. سوریا خدای دیگری در هند دارای مویی زرین و دست‌هایی طلایی است. جوانی زیبا و زرین با سه چشم و چهار دست ه به رنگ سرخ آتش برانگیزاننده انسان و مرکز عالم خلقت است و جایگاه خورشید را دارد. در باوری دیگر رامایک تجسم از خدای هندو، ویشنو است که معمولاً با پوست آبی تصویر می‌شد. کریشنا نیز شایسته رنگ آبی است زیرا آبی را نماد عظمت و آسمان‌ها می‌دانند. در دین بودا راهبان آغازگر و جوان بودایی، ردایی به رنگ زعفرانی می‌پوشند که دلالت بر تعهد آنان در فروتنی و چشم پوشی از دنیا است؛ در حالیکه زرد کمرنگ در مسیحیت و بیشتر در اروپا نماد بزدلی و خیانت است. در اسلام، زرد طلایی نشانه نور است. همچنین رنگ‌های دیگر نیز در ادیان مختلف استفاده می‌شد. از رنگ آبی لاجورد برای تزئین سقف معابد بین‌النهرین استفاده می‌شد. در سنتی دیگر آبی را منسوب به ژوپیتر و ژونو می‌دانستند. در قرون وسطی از رنگ قهوه‌ای به عنوان رنگ عزاداری استفاده می‌کردند و خاکستری را نماد جاودانگی و روح می‌دانستند. این رنگ اغلب توسط گروه‌های مذهبی به عنوان لباس پوشیده می‌شد. مجموعه صعودی رنگ سبز، سپید و سرخ نماد محبوب مردم مصر و کائنان را تشکیل می‌دهند. مصریان اوزیرس رب‌النوع گیاه و مرگ را به رنگ سبز نقاشی می‌کردند، زیرا رنگ زندگی است و برای جاودانگی زندگی اجساز از این رنگ استفاده می‌کردند. در یونان نیز این رنگ را به ونوس منسوب می‌کردند. در اسلام نیز رنگ سبز به لباس ائمه اختصاص داشته است. 12

در متون اسلامی از رنگ‌های مکروه صحبت شده است، بهترین رنگ در جامعه سفید و پس از آن به ترتیب زرد، سبز، سرخ کم‌رنگ، کبود و عدسی می‌باشند. سرخ تیره‌رنگ (به خصوص در نماز) و جامه سیاه کراهت شدید دارد. در طول قرن‌ها، ننگ برای اشخاص مختلف معانی متفاوتی داشته است. در سنت آگوستین رنگ انعکاس افلاطونی خدا، برای ایزاک نیوتون، انرژی نوری و برای واسیلی کاندینیکسی یک شیوه بیان روح بوده است. برای اثبات اهمیت رنگ‌ها توضیح چندانی لازم نیست، رنگ‌ها در ذات وجودی مخلوقات قرار گرفته‌اند و جدایی ناپذیر هستند.

کاربردهای عملی:

همان‌گونه که نمی‌توان جنسیت را از اشیا گرفت، رنگ را نیز نمی‌توان از آنها جدا کرد. امروز ثابت شده است که رنگ‌ها به راحتی روی سیستم عصبی، قدرت بینایی، سیستم گوارش، حالات روحی و روانی افراد و همچنین اخلاق فردی افراد تاثیر می‌گذارند، بنابراین برای استفاده مفید از رنگ لازم است اثر روانشناختی آن را که می‌تواند در انتخاب دکوراسیون، لباس، محیط، و ... وارد شود را درک کنیم. در مورد کاربردهای عملی رنگ به کاربردهای بی شماری می‌توان اشاره کرد. اما از آنجا که بررسی تمام آنها از حوصله بحث حاضر بیرون خواهد بود، به دو مورد از چالش‌برانگیزترین کاربردهای رنگ در اینجا اشاره می‌شود که یکی تاثیر رنگ در درمان بیماری‌هاست و دیگری کاربرد رنگ در تبلیغات.

کاربرد در درمان:

ایرانیان باستان از نوعی رنگ درمانی که بر اساس تابش نورانی بوده، استفاده می‌کردند. سلسیوس که در ابتدای عصر مسیحیت پزشک بوده است، از رنگ برای درمان استفاده می‌کرده است. او نوشته است که ضماد به رنگ قرمز به نظر می‌رسد که باعث شود که زخم سریع‌تر بازسازی و ترمیم شود. ۱۵

تاثیر رنگ بر روان انسان ثابت شده است. رنگ‌ها در طی قرن‌ها به نمادهایی از احساسات درونی و حالات شخصیتی و اجتماعی تبدیل شده‌اند. روانشناسان اثر رنگ را بر روی افراد مورد بررسی قرار داده و حالات آنان را توصیف کرده‌اند. روانشناسان همگی رنگ‌ها را بیشتر مربوط به احساسات انسان می‌دانند. رنگ‌ها داری حرارت نیز هستند. ما رنگ قرمز و نارنجی را گرم احساس می‌کنیم و آبی فیروزه‌ای را سرد می‌دانیم. ۱۶ نگاهی دیگر، رنگ قسمتی از خودآگاه، نیمه خودآگاه، و ناخودآگاه وجود انسان است و با دریافت رنگ از خود واکنش نشان می‌دهد و این واکنش‌ها فقط روانی و ادراکی نیستند؛ بلکه ممکن است جنبه فیزیولوژیک هم داشته باشند.

در زمان بقراط حکیم معتقد بودند که رنگ‌ها در پیشرفت و یا بهبود بیماری‌ها تاثیر بسزایی دارند و از آن زمان درمان با رنگ آغاز شده است که امروزه اهمیت خاصی داشته و مورد مطالعه و توجه پزشکان قرار گرفته است. در طب کهن چینی، هندی، و تبتی مطرح کرده‌اند تابش یک ساعت نور زرد موجب کاهش التهابات روده‌ای و گوارش، نور آبی و سبز در درمان آرتريت روماتوئید و کسب آرامش و تجدید قوا و رهایی از تنش‌های جسمانی و روحی، متانت و پرورش نیروی تخیل موثر است. 13

مصریان اولین تمدنی بودند که تحقیقاتی در رابطه با رنگ درمانی داشته‌اند. آنها راهروهای رنگی در معابد خود مانند کارناک و طبس ساختند که در آن تاثیر رنگ بر افراد در درمان و بهبودی را کشف کردند. پژوهش‌ها بر روی تاثیر رنگ‌ها بر بیماران به صورت علمی مربوط به مهر و موم‌های اخیر است. درمان با رنگ اثر فوری

^{۱۵} اسحق آبادی، آرزو، روانشناسی رنگ و اثر آن بر طراحی بیمارستان و درمان بیمار، ۱۳۹۶

^{۱۶} صدیق اکبری، سحر؛ نوری، رویا بررسی جایگاه روانشناسی محیط نور و رنگ در طراحی فضاهای درمانی 1392

نداشته و باید با صبر و حوصله منتظر نتیجه آن بود. به همان اندازه که صدا بر اعصاب مربوط به شنوایی تاثیر می‌گذارد و آنها را برای شنیدن تحریک می‌کند، و در نهایت به عکس‌العمل فرد منجر می‌شود، رنگ نیز پس از تاثیر و تحریک اعصاب بینایی، دیدن و بالاخره ایجاد حالت برانگیختگی در فرد را موجب می‌شود. هر رنگی به نوعی در روان افراد تاثیر گذار است، که این اثر بی ارتباط با رفتارهای اجتماعی و روانی نیست. علی‌رغم اینکه رنگ به خودی خود نقشی در درمان ندارد، اما در روحیه بیماران اثرات انکار ناپذیری دارد. به عنوان مثال بیماران داری مشکلات روانی دارای تجربه احساسی خاصی هستند و ممکن است واکنششان به رنگ بسیار زیاد باشد.

تنها برای اشاره به چند مورد دیگر از نمونه‌های استفاده از رنگ در درمان و محیط‌های درمانی به این موارد می‌توان اشاره کرد: بیمارستان‌ها استفاده از رنگ‌های مختلف را برای اتاق‌های خودآزمایش می‌کنند به این امید که تنوع رنگ‌ها موجب بهبود سریع بیمارستان یا تسکین درد آنها شود. تنها تعداد معدودی از اتاق‌ها با رنگ سبز رنگ‌آمیزی و نقاشی می‌شوند زیرا رنگ سبز بیماری و تهوع را به ذهن متبادر می‌کند. همچنین در بیمارستان‌ها قطعات بزرگ تجهیزات پزشکی نظیر دستگاه‌های اشعه ایکس را به همان رنگ زمینه دیوار رنگ آمیزی می‌کنند تا موجب هراس بیماران نشود. در رنگ‌آمیزی ملحفه‌ها و پتوها از رنگ‌های ملایم - صورتی، آبی و رنگ‌های روشن - به جای سفید سرد و بی روح استفاده می‌شود. در زندانها نیز از سایه‌های صورتی کم‌رنگ استفاده می‌شود. زیرا این رنگ آرامش‌بخش‌ترین رنگ‌هاست. به همین ترتیب رنگ‌های روشن به کلاس‌های درس افزوده می‌شود تا دانش آموزان احساس نشاط و هوشیاری کنند. البته نه به آن میزان که رنگ‌ها غالب شوند.

کاربرد در تبلیغات:

از آنجا که رنگ عنصری تک واحدی است که نیاز به توجه ندارد و در کمترین زمان بیشترین پیام را منتقل می‌کند، تا حدودی گسترده‌ترین نوع استفاده از رنگ با استفاده از آن برای تحریک احساسات است. از توانایی ذاتی رنگ در ارسال پیام‌های گوناگون با توجه به موقعیتی که در آن قرار می‌گیرد، می‌توان در کنترل و مدیریت بر رفتارهای جمعی و فردی اشخاص استفاده کرد. تشویق و یا بازدارندگی و همچنین رفتارهای درونگرایی و برونگرایی رنگ نیز به طراح کمک می‌کند تا برای مخاطبان خاص الگوسازی کند و از رنگ به عنوان عنصری در ارتباط غیر کلامی استفاده کرده، سطح واکنش‌های ناخودآگاه را هدف قرار دهد

انتقال یک پیام از طریق رنگ یا موسیقی بر مبنای اصل زیبایی شناسی صورت می‌گیرد. حتی وقتی که در یک فروشگاه بزرگ قدم می‌زنید، این اصل به طور ناخودآگاه عمل می‌کند زیرا یکی از انواع راه‌های برقراری ارتباط غیر کلامی است. بسیاری از موسسات بر تاثیر رنگ‌ها بر اشخاص تاکید زیادی دارند و آن را به کار می‌گیرند.

رنگ به عنوان یک نماد از مهمترین عناصر ارتباطی و هنری است. انسان‌ها به کمک رنگ می‌توانند اشیاء و محیط پیرامون خود را ببینند و آنها را طبقه بندی نمایند، تا شناخت و آموزش آنها آسان تر گردد. رنگ بیش از هر عنصر ارتباطی و نماد تبلیغی دیگر، با احساسات و عواطف انسان، نزدیکی و همخوانی دارد. رنگ‌ها

حامل پیام ها ، اطلاعات و احساس های گوناگونی هستند، از این رو رنگ برای طراحی آرم ها ، نشانه ها و هر نوع کار بصری و ارتباط غیرکلامی ، عنصر خیلی مهمی می باشد .

در شرایط کنونی شهرنشینی ، حالت سمبلیکی و نمادی رنگ ها بیش از پیش کاربرد دارد و علاوه بر این که باعث ایجاد احساس ها و حالات روانی خاصی در انسان ها می گردند ، پیام هایی را برای بهزیستی انسان با خود حمل می کنند . مثلاً رنگ قرمز حامل پیام هایی چون : خطر ، فوریت یک امر ، انقلاب ، مبارزه ، عصبانیت ، حرکت ، عشق و ... است . شاید به همین دلیل در میدان گاو بازی ، پارچه قرمز جلو چشم گاو می گیرند و این در حالی است که گاو کوررنگ بوده و توانایی تشخیص رنگ ها را ندارد و منظور بیان خطر برای گاو باز و تماشاچیان می باشد .

یکی از نظریه پردازان مهم در حیطه اثرگذاری رنگ ها «یوهان ولفگانگ گوته» می باشد.

او معتقد است : « رنگ ها آینه های اسرارآمیز همه رویه های هستی انسانی هستند و هر رنگی تأثیر حسی - روانی خاصی بر انسان دارد.»

«ماکی لوچر» روانشناس معروف ، نشان داده است که با بررسی علاقه یابی انسان ها به رنگ های معینی ، می توان زمینه های کیفیت و آشفتگی های روانی آنها را تشخیص داد و از این طریق احساسات ، گرایشات و شناخت آنها را دستکاری کرد .

آوازه گران تجاری» یا مبلغان با بهره گیری از این واقعیات به ارائه و بسته بندی کالاهای روی آوردند برای مثال لوازم آرایش را در بسته بندی های آبی آسمانی یا صورتی به بازار می فرستند. چرا که با این رنگ ها به سادگی می توان احساس لطافت و زیبایی را در بیننده بیدار کرد . یا مثلاً بسته بندی شیرینی با رنگ سبز ، فروش آن را کاهش می دهد زیرا رنگ سبز یادآور تلخی است و کمتر کسی انتظار دارد که شیرینی در بسته بندی های سبز ارائه شود . یا بر اساس یک قرارداد تاریخی و قاعده ای مرسوم ، مواد سمی در بسته بندی های سیاه ، که نفی همه رنگ ها ، یا رنگ مرگ است عرضه می شود .

گفته می شود در جوامع مصرفی ، با وجود «آوار تبلیغاتی» که همه روزه بر سر شهروندان فرود می آید ، ۷۰٪ موارد تصمیم به خرید در آخرین لحظه و در فروشگاه ها اتخاذ می شود . از این رو ، از راه انتخاب رنگ مناسب برای بسته بندی ، می توان در این تصمیم گیری نهایی و لحظه ای ، تأثیر نافذی بر ناخودآگاه خریدار گذاشت و او را از درون وادار کرد تا کالاهای موردنظر فروشنده را بخرد.

نتیجه گیری:

از مجموع آنچه که گفته شد می توان به اختصار چنین نتیجه گرفت که رنگ ها که همه جا انسان را در احاطه گرفته اند تأثیری فراوان در زندگی او بازی می کنند. رنگ ها به خاطر ماهیتی فیزیکی که دارند، می توانند جسم و روح انسان، هر دو را تحت تأثیر قرار دهند. مبحث روانشناسی رنگ ها در طول سالیان تلاش کرده تا این تأثیرها را فهمیده و از آنها را در بعد عملی به کار گیرد. تأثیری که رنگ بر روی انسان ها دارد، می تواند تحت تأثیر عوامل فرهنگی و مذهبی قرار گیرد. به طوری که یک رنگ خاص در یک فرهنگ می تواند معنایی مثبت داشته باشد، درحالی که در فرهنگ دیگر کاملاً منفی تلقی شود. به علاوه ادیان نیز در درک و دریافت انسان از رنگ ها موثر هستند. همانطور که در هر دین، گروهی از رنگ ها پسندیده تر از گروهی دیگر دانسته می شوند.

در حالت عملی از تأثیری که رنگ ها بر روح و روان انسان می گذارند استفاده می شود تا اولاً تغییراتی فیزیکی در آنها به وجود بیاورند و یا آنها را وادار به انجام کاری خاص کنند. مورد اول به تأثیری که رنگ ها در درمان های فیزیکی و روحی دارند را شامل می شود و در حالت دوم تأثیری را که تبلیغات در رنگ ها دارند، برجسته می کند.

در کل، باید گفت که رنگ ها به خاطر ویژگی که دارند قابلیت این را دارند که در زندگی انسان ها تأثیراتی بسیار به وجود آورند. اگرچه که روانشناسی رنگ رشته ای نوپا نیست و سالهای سال است که انسان ها به مباحث مربوط به آن می پرداخته اند، اما هنوز هم جنبه های بسیاری از رشته فوق نیاز به مطالعات عمیق و جدی دارد.

فهرست منابع و مآخذ:

- ۱- اسحق آبادی ، آرزو ، روانشناسی رنگ و اثر آن بر طراحی بیمارستان و درمان بیمار ، ۱۳۹۶
- ۲- پاکزاد ، جهانشاه ؛ کاوه عین الهی پالت رنگی، تکنیک طراحی منظر رنگی شهرها 1392
- ۳- صدیق اکبری، سحر؛ نوری، رویا بررسی جایگاه روانشناسی محیط نور و رنگ در طراحی فضاهای درمانی
1392
- ۴- عسگری ، فاطمه ، تجلی نمادهای رنگی در آیین هنر اسلامی ، ۱۳۹۲
- ۵- قاسم زاده ، سید علی ، روانشناسی رنگ در اشعار سهراب سپهری ، ۱۳۸۲
- ۶- محمدآقایی، طاهره ؛ سهیلی ، جمال الدین ، مروری بر تاثیر رنگها از منظر روانشناسی و اهمیت به
کارگیری مناسب آنها در طراحی فضاهای اقامتی و مراقبتی سالمندان ۱۳۹۵